

Oponentský posudek na bakalářskou práci Lenky Habartové: Vztahy mezi dětmi a pedagogy ve výchovně – léčebném oddělení Přestavky. UPCE 2014.

Práce se věnuje vztahům dětí a pedagogů z hlediska genderu ve výchovně-léčebném oddělení. Místo výzkumu bylo zvoleno na základě předchozích kontaktů autorky, autorka však nevysvětluje, zda může být místo výzkumu pro výzkumnou otázku „*jestli a jak gender ovlivňuje vztah mezi dětmi a pedagogy*“ (s. 8) nějak specifické. Proto hned na úvod obhajoby navrhuji znovu vysvětlit volbu výzkumné otázky, a pokusit se přiblížit, zda výchovné a pobytové zařízení na tuto otázku nabízí odpověď, která by byla odlišná například od prostředí běžné školy, do kterého děti pouze docházejí ze svých rodin.

Autorka uvádí, že její teoretické zdroje jsou interdisciplinární, ale základ pochází ze sociální antropologie (s. 12). Co se využití zdrojů týče, většina citací však pochází spíše z oblasti gender studies, z prací Ireny Smetáčkové, a týká se vzniku a předávání pedagogických stereotypů. V českém jazyce jde o jedny z mála prací na téma gender a škola, lze však již nalézt i studie, které jsou založeny přímo na etnografickém výzkumu ve třídě (např. Jarkovská, Lucie 2013. *Gender před tabulí. Etnografický výzkum genderové reprodukce v každodennosti školní třídy*. Praha: Slon), které by autorce poskytly širší teoretické zázemí, než příručky pro pedagogy. I z těchto prací však autorka vhodně vyvozuje konstruovanost genderu, kterou hodlá ve svém výzkumu sledovat.

S literaturou se pracuje nejen jako s interpretační pomůckou, pedagogové jsou v rozhovorech přímo konfrontováni s genderovými stereotypy popsány v literatuře a jsou dotazováni, zda se tak také chovají, což bez výjimky popírají. Některá popření jsou pak interpretována jako neexistence rozdílného přístupu k chlapcům a dívkám: „*Mnoholetým pozorováním interakce mezi žáky a učiteli došli Sadkerovi ke zjištění, že učitelé u chlapců více než u dívek dbají na opravování chyb, mimo jiné chlapce častěji vedou k tomu, aby sami vyhledávali a napravovali chyby, jichž se dopustili. (Renzetti, Curran, 2003: 135). Výzkum tento výrok úplně zavrhl. Z rozhovoru s AM III. vyplynulo, že v dnešní době se mezi chybami chlapců a dívek nerozlišuje.*“ Při obhajobě by bylo vhodné prodiskutovat přínos tohoto metodologického postupu. Autorka v terénu strávila návštěvami několikrát týdně dva měsíce, kdy pomáhala jako dobrovolná asistentka učitelce třídy. Je možné za tuto dobu pozorování vynést podobný soud, případně je tento soud založen jen na jednom výroku učitele? Nutno říci, že autorka takto nepostupuje vždy, v jiných případech dochází i k pozorování interakcí a „usvědčení“ pedagogů z reprodukce stereotypů. Práce přichází s konstatováním, že terénní výzkum stereotypní chápání genderu u pedagogických pracovníků potvrdil.

Co se informátorů týče, autorka se soustředí především na prostředí třídy, ve které pracuje. Dlouhodobý pobyt ve třídě poskytuje bohatý materiál k pozorování, který mohl být v práci více využit při popisu interakcí. Autorka nevhodně považuje svoje informátory za „vzorek“: „*v této práci jsem nejprve vybírala pro správný vzorek z velkého počtu lidí*“ (s. 14). Autorka neformuluje metodologická témata zcela přesně - pro výzkum zvolila „kvalitativní metodu“ (v singuláru, s. 14) nebo si během nezúčastněného pozorování prošla dokumenty (studium dokumentů není totéž, co pozorování, s. 14). Formální a neformální kurikulum dělí jinak, než autoři Renzetti a Curran, jejichž dělení sama uvádí na s. 28. Při obhajobě by mohla autorka vysvětlit, proč za formální kurikulum považuje i vztahy učitelů a žáků, které se jinak řadí do neformálního kurikula. Autorka anonymizuje jednotlivé informátory, neanonymizuje však název a umístění pedagogického pracoviště, což by mohlo být rovněž tématem k diskusi.

Citační praxe není vždy přesná. Například na straně 9 není uvedena přímá citace u poznámky pod čarou. Autorka se snaží citovat i stránky z publikací, ze kterých čerpala, přímé citace však neuvádí v uvozovkách (např. Smetáčková, 2007: 10 ze strany 22 je celá přímá citace atd.). Objevují se autoři, kteří jsou zřejmě přejati v druhotné citaci a necitováni (Stoller, Money a Hampsová, s. 22; Hudson,

Lobel, s. 24). Kniha Pelcové se nejmenuje Dívčí a chlapecká úskalí, ale Dívčí a chlapecká identita (s. 11). Citace i jednotlivé odstavce na sebe příliš nenavazují, často je celý odstavec přímou či nepřímou citací z určitého zdroje.

Jazyková úroveň práce je špatná, často se objevují nedostatky ve shodě přísudku s podmětem, ve skloňování i ve srozumitelnosti vět. Např.: „Cílem této práce je zjistit, zda-li a jak gender ovlivňuje vzájemnou komunikaci pedagogů a dětí ve výchovně – léčebném oddělení postavený na základě teoretických východisek, jenž se týkají genderu, genderových stereotypů a komunikaci ve škole“ (s. 10). „Lidé tuto skutečnost vysvětlují na základě úvah, že biologické rozdíly mezi mužským a ženským pohlavím vysvětluje rozdíly generových rolích a nerovnosti mužů a žen ve společnosti, proto se stále interpretují generové stereotypy“ (s. 37). „Rod neboli gender pochází z řečtiny“ (s. 22). „...předpokládala jsem, že naleznu nová vyhodnocení. Po výzkumu ale vyšlo najevo, že tato vyhodnocení jsou již známa“ (s. 38). Některé zkratky se nevysvětlují (např. ŠVP). I přes snahu poukázat na genderové stereotypy v práci pedagogů (například na nepoužívání ženského tvaru žákyně), se autorka dopouští podobných chyb: o respondentce AF 2., která je ženou, mluví v mužském rodě (s. 27), stejně tak o autorce Renzzetiové mluví jako o autoru Renzzetím (s. 11, s. 29). Ann Oakely je uvedena jednou bez přípony -ová, jindy s ní.

Můj dojem z této práce je poněkud rozpačitý. Autorka byla schopna proniknout do terénu a strávit v něm určitou dobu pozorováním a rozhovory, potenciál terénního výzkumu však není plně využit. Některé soudy o přítomnosti či nepřítomnosti stereotypů si autorka vytvořila příliš rychle, vhodné by bylo lépe vysvětlit jejich kontext. Text bakalářské práce není psán pečlivě a zcela srozumitelně. Práci doporučuji k obhajobě se známkou dobře a k udržení tohoto hodnocení předpokládám zdařile vedenou obhajobu.

V Praze, dne 20. 8. 2014
Hana Synková

